

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

عربی معاصر

کارگاہ ترجمہ متون دینی

سید علاء نقی زادہ

رقیہ رستم پور ملکی

پیشگفتار

حوزه‌های علمیه شیعه، وارث میراث ماندگار علوم و معارف اهل بیت علیهم‌السلام و پاسدار حریم و کیان شریعت و عقاید اسلامی اند. این رسالت خطیر، مسؤلیت عالمان دین باور را در عرصه تعلیم و تربیت، چند برابر کرده است. دغدغه‌های همیشگی عالمان متعهد و طلاب و فضایی دلسوز نسبت به اصلاح و غنابخشی کمی و کیفی شیوه‌ها، متون و الگوهای آموزشی، در راستای بالندگی، پویایی و کارآمدی نظام آموزشی حوزه، ضرورت بازنگری و اصلاح و تدوین متون بدیع و کارآمد را مورد تأکید قرار می‌دهد.

منزلت و رفعت جایگاه متون درسی در حوزه‌ها و بهره‌مندی از تراش گران سنگ و ذخایر ارزشمند متون قویم، از صلحای سلف و وزانت و اعتبار مؤلفان آنها ایجاب می‌کند که در اصلاح و تدوین متون درسی، اهتمام و دقت و تأمل شایسته مبذول شود. همچنین دگرگونی و تحول در گرایش‌ها، نیازها، انتظارات، شیوه‌ها و الگوهای تعلیم و تربیت، مسؤلیت متولیان و متصدیان امر آموزش و پژوهش و برنامه‌ریزی درسی را در حوزه، افزون می‌سازد تا به صورت مستمر با ارائه روش‌ها و قالب‌های بدیع و با ارتقای محتوا، به اصلاح و تدوین متون درسی همت گمارند.

از این رو مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران بر اساس ضرورت‌ها و نیازهای یاد شده، به اصلاح و تدوین متون درسی اقدام و ده‌ها جلد کتاب درسی را طراحی، تدوین و منتشر کرده است. در این فرایند سعی شده که با حفظ اصالت و غنای محتوایی گنجینه‌های ارزشمند برجای مانده از عالمان گذشته، با کاربست تکنولوژی آموزشی و مراعات اصول، معیارها و الگوهای جدید، متونی متناسب با اهداف خود، در چارچوب برنامه‌ها و سرفصل‌های مصوب و سطح علمی و انتظارات فراگیران ارائه کند.

پیمودن این مسیر بلند و طولانی، به مساعدت و حمایت همه جانبه استادان، صاحب نظران، مدیران و طلاب معزز نیازمند است که با ارائه پیشنهادها، نقدها و دیدگاه‌هایشان از طریق رایانامه Motoon@whc.ir ما را در بهبود بخشی و طی نمودن درست و صحیح این مسیر صعب و دشوار، یاری دهند.

در اینجا فرصت را غنیمت می‌شماریم و از تمامی دست اندرکاران این طرح سترگ، به ویژه مؤلفان محترم آقای سید علاء نقی‌زاده و خانم رقیه رستم‌پور ملکی (عضوهیئت علمی دانشگاه الزهراء علیها‌السلام) قدردانی می‌کنیم و تلاش خالصانه آنان را ارج می‌نهیم.

اداره کل برنامه‌ریزی و تدوین متون تحصیلی

امین نصیری پور

فهرست مطالب

- ۹..... درس اول: ترجمه حروف مشبهة بالفعل
- ۱۲..... درس دوم: کارگاه ترجمه
- ۱۷..... درس سوم: ترجمه ما ولای شبیه به لیس ولای نفی جنس
- ۲۰..... درس چهارم: کارگاه ترجمه
- ۲۵..... درس پنجم: ترجمه جمله با افعال ناقصه، جمله با افعال مقاربه
- ۲۸..... درس ششم: کارگاه ترجمه
- ۳۳..... درس هفتم: ترجمه اسلوب های مدح و ذم، تعجب، قسم
- ۳۵..... درس هشتم: کارگاه ترجمه
- ۴۰..... درس نهم: ترجمه دو اسلوب شرط و استثنا
- ۴۴..... درس دهم: کارگاه ترجمه
- ۴۸..... درس یازدهم: تقطیع و ترجمه جمله های بلند، تقدیم و تأخیر
- ۵۱..... درس دوازدهم: کارگاه ترجمه
- ۵۷..... درس سیزدهم: ترجمه حروف عربی
- ۶۳..... درس چهاردهم: کارگاه ترجمه
- ۶۵..... درس پانزدهم: ترجمه جمله همراه با مفعولات
- ۶۸..... درس شانزدهم: کارگاه ترجمه
- ۷۳..... درس هفدهم: ترجمه جملات با افعال لازم و متعدی و جملات دو مفعولی و سه مفعولی
- ۷۶..... درس هجدهم: کارگاه ترجمه
- ۸۱..... درس نوزدهم: ترجمه حال و تمییز

۸۴.....	درس بیستم: کارگاه ترجمه.....
۸۹.....	درس بیست و یکم: ترجمه برخی واژه‌های خاص.....
۹۲.....	درس بیست و دوم: کارگاه ترجمه.....
۹۷.....	درس بیست و سوم: ترجمه ترکیب‌ها و ساختارها در زبان عربی.....
۱۰۲.....	درس بیست و چهارم: کارگاه ترجمه.....
۱۰۶.....	درس بیست و پنجم: ترجمه اسامی نکره و معرفه.....
۱۰۹.....	درس بیست و ششم: کارگاه ترجمه.....
۱۱۳.....	درس بیست و هفتم: ترجمه ضمایر متصل و منفصل و قواعد ارجاع ضمایر، اسامی اشاره.....
۱۱۷.....	درس بیست و هشتم: کارگاه ترجمه.....
۱۲۳.....	درس بیست و نهم: ترجمه تعابیر و اصطلاحات عربی.....
۱۲۷.....	درس سی ام: کارگاه ترجمه.....

منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قربت است و به شکراندرش مزید نعمت. خداوند را شاکریم که در این دنیای بحرانی یاری مان کرد تا در حوزه علمی دیگری و این بار در مسیر درک متون دین مبین اسلام، گامی هرچند کوچک برداریم و علاقه‌مندان به این مطالب را با فهم این متون آشنا کنیم.

ترجمه متون عربی، به ویژه متون دینی، به دلیل پیچیدگی و ابهام برخی جملات، برای دانش‌پژوهان مشکل است. لذا می‌توان درک این متون را عاملی اساسی در ترجمه آنها دانست. موضوعی که اداره کل برنامه‌ریزی و تدوین متون تحصیلی حوزه علمیه را برآن داشت تا از طریق تدوین کتابی آموزشی، طلاب را یاری کند که به جای مراجعه به ترجمه کتب درسی، با تقویت مهارت آنان در ترجمه، درک و دریافت آنها را از متون دینی ارتقا دهد.

دانش‌پژوه برای اینکه دریافتی بهتر از متون مورد مطالعه و تحقیق خود داشته باشد، باید علاوه بر آشنایی با معنای دقیق واژگان، بتواند معادل‌یابی درستی از آنها داشته باشد. لذا در این کتاب، ضمن پرداختن به ترجمه متون دینی، تلاش شده تا با ایجاد تمرین‌های هدفمند و ارائه کارگاه‌های تطبیقی، دانش‌پژوه، گام به گام به سوی درک و فهم صحیح مطالب رهنمون شود.

به منظور هماهنگ بودن فرایند آموزش برای طلاب علوم دینی، تلاش شد تا میان سرفصل‌های کتاب و مطالب کتب نحوی، نوعی پیوستگی و انسجام وجود داشته باشد. براین اساس هدف کتاب حاضر، تعلیم نحوه ترجمه مهم‌ترین مباحث نحوی و تطبیق آن در متون گوناگون است. لذا می‌توان هدف کلی این اثر را «تقویت درک مطلب دانش‌پژوه در فهم متون دینی، به ویژه متون فقهی، کلامی، احکام و اندیشه اسلامی، با استفاده از مهارت ترجمه» عنوان کرد. اهداف فرعی کتاب را نیز می‌توان چنین بیان کرد: آشنایی با معانی مختلف حروف مشبّهة بالفعل، ما و لای شبیه لیس و لای نفی جنس، افعال ناقصه، افعال مقاربه، اسلوب‌های مدح و ذم، تعجب، قسم، شرط، استثنا، معانی مختلف حروف عربی، مفعولات، افعال لازم و متعدی، جملات دو مفعولی و سه مفعولی، حال و تمییز، ترکیب‌ها و ساختارهای عربی، اسامی نکره و معرفه و برخی واژه‌های خاص، ضمائر متصل و منفصل و قواعد ارجاع ضمائر، اسامی اشاره و موصول، تعابیر و اصطلاحات عربی، بیانگرهای ساختار متن و معادل‌های آنها در زبان فارسی، همچنین ترجمه جملات بلند عربی و تقدیم و تأخیر جمله‌ها در ترجمه.

سخنی با مدرسان گران قدر

گفتنی است که برای هریک از دروس کتاب، ۴۵ دقیقه در نظر گرفته شده است. برای آنکه فرآیند

آموزش موفق باشد، باید مراحل زیر، به ترتیب و گام به گام، انجام شود:

۱. توضیح دادن درباره نکات درس (ده دقیقه)؛
۲. کاربرد نکات در جملات (ده دقیقه)؛
۳. دانش پژوهان باید قبل از جلسه درس، متن درس را ترجمه کرده باشند و در کلاس نیز، بعد از ذکر نکات و کاربرد آنها در جملات، دوباره متن را ترجمه کنند (۲۵ دقیقه)؛
۴. در جلسه بعدی تمرین کارگاه‌ها حل می‌شوند (۴۵ دقیقه: تمرین یک تا سه ده دقیقه، تمرین چهار، بیست دقیقه و تمرین پنج، پانزده دقیقه)؛
۵. تمرین شماره شش نیز در واقع فعالیت خارج از کلاس دانش پژوهان به شمار می‌آید. می‌توان پنج نمره پایان ترم دانش پژوهان را به این تمرین‌ها اختصاص داد تا تمرین کارگاه جدی گرفته شوند. دانش پژوهان می‌توانند جمله‌های درخواستی تمرین ششم را از فضای مجازی و کتاب‌های الکترونیکی بیابند.

سخنی با دانش پژوهان گرامی

دانش پژوهان عزیز باید پیش از شروع هر جلسه، مطالب درس جدید را مرور کنند تا این کارگاه‌ها کاملاً اثربخش باشد. به این ترتیب دانش پژوه قبل از شروع کلاس، ابتدا متن درس جدید را مرور می‌کند و واژگان مشکل آن را استخراج کرده، معانی آن را می‌یابد. برای بخش کارگاه‌ها نیز، به دلیل محدود بودن زمان جلسات، دانش پژوه باید خارج از کلاس درس، تمرین‌های مربوط به هر کارگاه را انجام دهد تا زمان جلسه برای رفع اشکالات موجود در ترجمه و درک مطلب کارگاه‌ها صرف شود.

درباره کتاب حاضر باید گفت که به جز برخی کتاب‌های موجود در حوزه آموزش ترجمه متون عربی، بیشتر تألیفات به آموزش ترجمه متون مطبوعاتی و رسانه‌ای یا متون ادبی پرداخته‌اند که با اهداف اثر حاضر بسیار تفاوت دارد. لذا می‌توان این کتاب را نخستین اثر موجود در حوزه آموزش ترجمه و فهم متون دینی دانست.

از تمامی دوستان و عزیزانی که در تألیف این کتاب همکاری و همراهی کردند، به ویژه جناب حجت الاسلام والمسلمین مؤیدی و سرکار خانم نرگس خسروی تشکر و قدردانی می‌گردد. به دلیل جدید بودن محتوای علمی اثر، از مخاطبان محترم و استادان گرامی تقاضا می‌گردد مؤلفان را از نظرها و پیشنهادهای خود بهره‌مند کنند که دیدگاه‌های ایشان در بهبود علمی و فنی کتاب، تأثیری بسزا خواهد داشت.

سید علاء نقی زاده - رقیه رستم پور ملکی

۱۷ ربیع الاول ۱۴۳۹